toevalstekeningen

nadat ik eind vijftiger jaren mijn schilderijen zover gereduceerd had, dat ze alleen nog maar uit witte vlakke bestonden, wilde ik na deze bereikte leegte weer tot vorm komen. ik maakte een aantal reliëfs en collages met een homogene verdeling van elementen, de homogene structuren.

verder ging het met vorm niet zonder de absolute openheid en vrijheid die ik net bereikt had, op te geven. tijdens het voorbereiden van een biologische proefopstelling – ik werkte toen voor het instituut voor toegepast biologisch onderzoek in de natuur, itbon – maakte ik gebruik van een toevalsverdeling en ontdekte daarbij, 1962, de mogelijkheden dit ook visueel toe te passen. zo ontstonden de 'random objectivations', reliëfs, collages, tekeningen en een aantal ruimtelijke objecten.
als bron van toeval gebruikte ik dezelfde tabellen van 'random numbers' als in de biologische proefopstelling[1]. om daarmee te werken had ik een programma nodig om zo het toeval, de beslissingen mogelijk te maken. in het eerste programma dat ik maakte, bepaalde ik dat in de toevalstabel de getallen 1, 2, 3 rood, 4, 5, 6 geel en 7, 8, 9 blauw betekenden (en liet de 0 eenvoudig weg). op deze basis zette ik streepjes, naast elkaar. het resultaat was interessant en nodigde uit tot verder experimenteren. het volgende was een + - programma, d.w.z. ik bracht vierkante elementen naast en onder elkaar aan, waarbij ik bij oneven getallen een element aanbracht en bij even getallen de plaats leeg liet: + - + + + + - - + - - - + + - + - - + + + - + etc.

er ontstonden composities waarin ik niets meer tot uitdrukking bracht. de vrijheid van de witte lege schilderijen was behouden. ik noemde de resultaten 'random objectivations', van 'objectief' en ook van 'object'. daarna werkte ik verder met diverse programma's die vaak ontstonden uit natuurwaarnemingen. zo waren het ook modellen van werkelijkheden geworden. het bleek dat bij herhaling van hetzelfde programma het toeval tot grote onderlinge verschillen voerde. ook dit was me uit natuurwaarnemingen goed bekend. ik kwam in die tijd regelmatig op de hoge veluwe. rondom het kröller-müller museum waren stuifzandlandschappen waar zich grove dennen vestigden. de verdeling van de oude en de jongere individuen door de wind kon ik in een toevalsprogramma simuleren.

ik kwam over dijken, zag de ligging ervan in het landschap en construeerde toevallige lijnen door de toevalscijfers als centimeters op de x- en de y-assen uit te zetten en verbond deze punten met elkaar en zag hoe verschillend hun visuele invloed op het beeldvlak was.
de plaats van één punt op het vlak had ook een invloed op de visuele ervaring van dat vlak. ik noemde deze punten, naar wittgenstein (tractatus 2.0131) 'argumentstellen'. de plaats van de verschillende punten kwam op dezelfde wijze tot stand als bij 'de lijnen' (1968). ook hier was het visuele resultaat zeer variabel. tevens maakte ik puntrasterstructuren: b.v. op een kwadratenraster plaatste ik punten van verschillende, toevallig bepaalde grootte. zo kon ik ook toevallige velden construeren waarbij het programma berustte op waarnemingen van de verdeling van plantensoorten in een vegetatie. ook overgangen van een vegetatietype naar een ander ('successie') konden zo gesimuleerd worden.

op den duur werden de programma's gecompliceerder en ook speculatiever. de modellen waren ons – want susanne nam aan dit werk actief deel [2] – te veel momentopnamen van het gesimuleerde, werkelijke, natuurlijke en kosmische proces. er was een derde en vierde dimensie nodig om tot duidelijke werkelijkheidsmodellen te komen en zo stelden we op een avond lachend vast, dat de natuur, de werkelijkheid, het beste model van zichzelf is en wij begonnen natuurlijke processen te documenteren, o.a. met reeksen bladeren die variatie toonden, d.w.z. steeds nieuwe realisaties van een zelfde programma.
in de herfst legden we een blad papier onder de boom en plakten het vallende blad vast op de plek waar het viel. dat was het begin van veel van wat we nu nog doen – en het einde van de toevalstekeningen, de 'random objectivations.' ik noemde deze toevalstekeningen ook wel filosofische modellen, omdat ze te maken hadden met de verwerking van werkelijkheidservaringen die op mijn/ons wereldbeeld een grote invloed hadden en omdat zij dit ervaringsproces ook visualiseerden.

de in het kröller-müller museum getoonde tekeningen zijn uit de periode 1970-1975 en het uitgangspunt voor het huidige werk.

1 r.a. fisher / f. yates, statistical tables for biological, agricultural and medical research, edinburgh / london 1957, table xxxiii, random numbers.

2 susanne is de partner van herman de vries.

random objectivations

having reduced my paintings to such a degree that they existed merely of white surfaces by the late fifties, i wanted to return to form after achieving this emptiness. i made a number of reliefs and collages with a homogenous distribution of elements, the homogenous structures.

the form could not be developed further without giving up the absolute openness and freedom that i had just attained. while preparing a biological test setup – at that time i worked for the institute for applied biological research in nature, itbon – i used a random distribution and thereby discovered, 1962, the possibilities of also applying this visually. thus the 'random objectivations', reliefs, collages, drawings and several three-dimensional objects were created.
as the source of chance i used the same tables of 'random numbers' as in the biological test setup [1]. to work with these i needed a programme to make decisions and chance possible.
in the first programme i made, i decided that the numbers 1, 2, 3 indicated red, 4, 5, 6 yellow and 7, 8, 9 blue (and simply omitted the 0). on this basis i placed lines, side by side. the result was interesting and invited further experimentation. the next was a + - programme, i.e. i applied square elements side by side and under each other, whereby i placed an element for odd numbers and left a space for even numbers: + - + + + - - + - - - + + - + - - + + + - + etc.

compositions were created in which i no longer expressed anything. the freedom of the white empty paintings was preserved. i called the results 'random objectivations', from 'objective' and also from 'object'. after this i continued working with various programmes that were often derived from observations of nature. so they also became models of realities. when repeating the same programme, the element of chance led to considerable mutual differences. i was also aware of this from nature observations. at that time i was frequently in the hoge veluwe. around the kröller-müller museum there were drift-sand landscapes where scots pines were established. in a random programme, i was able to simulate the distribution of the old and the younger individuals by the wind.

i walked across dykes, saw their position in the landscape and constructed random lines placing the random numbers as centimetres on the x and y axes and joining these dots together and saw how different their effect was on the image surface. the position of one dot on the surface also had an influence on the visual experience of that surface. i called these dots, after wittgenstein (tractatus 2.0131) 'argumentstellen' ('argument places'). the position of the various dots was determined in the same way as with 'de lijnen' ('the lines') (1968). here again the visual result was highly variable. i also made dot grid structures: e.g. on a square grid i placed dots of different, randomly determined sizes. thus i was also able to construct random fields in which the programme was based on observations of the distribution of plant species in vegetation. transitions from one plant species to another ('succession') could also be simulated.

eventually the programmes became more complicated and more speculative. we – because susanne played an active role in this work [2] – found the models too much snapshots of the simulated, actual, natural and cosmic process.
a third and fourth dimension was needed to arrive at clear models of reality and so one evening we concluded smiling that nature, reality, is the best model of itself and we began documenting natural processes, incl. series of leaves that displayed variations, i.e. constantly new realizations of a single programme.
in the autumn we laid a sheet of paper under the tree and glued the falling leaf on the spot where it fell. that was the start of much of what we still do today – and the end of the random drawings, the 'random objectivations'. i also called these random drawings philosophical models because they had to do with processing experiences of reality that had a major influence on my/our worldview and because they also visualized this experience process.

the drawings on display at the kröller-müller museum are from the period 1970-1975 and are the point of departure for my current work.

1 r.a. fisher / f. yates, statistical tables for biological, agricultural and medical research, edinburgh / landon 1957, table xxxiii, random numbers.

2 susanne is the partner of herman de vries.